כד א ב ג מיי' פ"ד מהל' עבודת יוה"כ הלכה א:

כה ד מיי' שם פ"ה הלכה יג:

כו ה מיי' פ"ב מהלכות קרבן פסח הלכה יד:

כז ו מיי' פ"ב מהלכות בכורים הלכה ח:

◆

כיצד הוא עושה *אוחז את הבזך בראש אצבעותיו ויש אומרים בשיניו [א] ומעלה בגודלו עד שמגעת לבין אצילי ידיו וחוזר ומחזירה לתוך חפניו וצוברה *כדי שיהא עשנה שוהה לבוא ויש אומרים מפוזרה כדי שיהא עשנה ממהרת לבוא וזו *היא עבודה קשה שבמקדש, זו היא ותו לא והא איכא מליקה והא איכא קמיצה? אלא זו היא עבודה קשה מעבודות קשות שבמקדש שמע מינה חופן וחוזר וחופן שמע מינה.

איבעיא להו שחט ומת מה הוא שיכנס אחר בדמו מי אמרינן "בפר" ואפילו בדמו של פר או דילמא "בפר" ולא בדמו של פר? רבי חנינא אומר *"בפר" ולא בדמו של פר וריש לקיש אמר "בפר" ואפילו בדמו של פר, רבי אמי אמר "בפר" ולא בדמו של פר רבי *יצחק אמר "בפר" ואפילו בדמו של פר איתיביה רבי אמי לרבי יצחק נפחא *נמנין ומושכין ידיהן ממנו עד שישחט ואם איתא עד שיזרק מיבעי ליה? (א) שני התם דכתיב °מהיות משה מחיותה דשה. מתיב מר זוטרא *אין פודין לא בעגל ולא בחיה ולא בשחוטה ולא בטריפה ולא בכלאים ולא בכוי אלא בשה שאני התם דיליף "שה" "שה" מפסח, *אי מה להלן: זכר, תם, ובן שנה אף כאן זכר תם ובן שנה? ת"ל °תפדה - תפדה ריבה, אי "תפדה - תפדה" ריבה, אפילו כולהו נמי? אם כן "שה" מאי אהני ליה

איתיביה

כיצד הוא עושה. חפינה שניה שבפנים מן הבזך לתוך חפניו אוחז את ראש הבזך בראשי אצבעותיו לאחר שהניח את המחתה בארץ וידה של בזך כלפי בין זרועותיו ומעלה בשני גודליו ומושך את ידה בגודליו לצד גופו מעט מעט עד שמגיע ראש ידה לבין אצילי ידיו וראש הבזך מגיע לגובה פס ידו וחוזר ומחזירה דרך לדה לתוך חפניו וצוברה על הגחלים: **נימנין.** על הפסח מי שרוצה לימנות ומושך ידיו ממנו מי שרוצה לימשך עד שישחט: **ואם איתא.** דלאחר שחיטה נמי קרינן ביה "על השה" עד שיזרק מיבעיא ליה: **ואם ימעט הבית.** אם בעו מנויין להימעט ולמשוך את ידיהם: **מהיות משה.** בעוד שהוייתו קיימת יתמעטו ולא משישחט: **אין פודין.** פטר חמור: **לא בעגל ולא בחיה.** דשה כתיב: **ולא.** בשה שחוטה: **ולא בכלאים.** דעז ורחל ואע"ג דמשני לגדיו הוא שה: **ולא בכוי.** דתיש ולביי', קתני מיהא ולא בשחוטה אלמא שחוטה לאו שה הוא:

והוליה

והאיכא קמילה. ומה שמקשה ר"י דבפ' קמא דמנחות (דף יא.) אמרינן גבי מנחת מחלפה ומחבת ומרחשת זו היא עבודה קשה שבמקדש ובפרק כל המנחות באות מצה (שם דף נד.) אמרינן אין לך שקשה לקמילה יותר ממנחת חוטא נראה לי דהנך ג' דקא חשיב הכא עבודות קשות הם לכהן לעשות שיש בהן צער מליקה למצוק בצפורן לחתוך המפרקת וכן קמילה דמנחת מחלפה שיש לו צער לכהן למחוק בגודלו מלמעלה ובאצבע קטנה מלמטה ולהשוות דבר קשה וכן בחפינה כדמפרש שנוטל הבזך בשיניו ועוד מפרש לקמן שהיה צריך ליזהר מאד שלא יכוה מחום הגחלים אבל גבי מנחת חוטא לא קאמר אין לך עבודה קשה יותר ממנחת חוטא אלא קשה לקמילה קאמר לפי שאין מגובלת אין יכול להשוות בשעת קמילה אבל צער אין לו:

שאני התם דיליף שה שה מפסח. מכאן יש לדקדק דהא דקאמר רבא במרובה (ב"ק דף עז:) זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים היינו שה [דפסח] כדאמרינן הכא דילפינן מיניה שה דפטר חמור ובמרובה מסקינן דבנין אב דרבא לפטר חמור איצטריך וכדתנן אין פודין לא בעגל וכו' ולא כמו שפירש"י בפרק אותו ואת בנו (חולין דף עח:) דבנין אב דרבא משה כשבים ושה עזים עד שיהא אביו ואמו שניהם כשבים או שניהם עזים ועוד קשה לפירושו מההיא דמרובה גופה דפריך התם ורבי אלעזר דמתיר בכלאים מפני שהוא שה בנין אב דרבא למאי אתא ומשני לטמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטמא ודלא כרבי יהושע דאי רבי יהושע משה כשבים ושה עזים נפקא שמע מינה דבנין אב דרבא לא האי משה כשבים ושה עזים על כן נראה כמו שפירשתי דמשה דפסח נפקא אבל תימה דרבא קרי ליה בנין אב וכן בגג פ"ק דבכורות (דף יב.) קרי ליה גזירה שוה דקאמר נאמר כאן שה ונאמר להלן שה מה להלן פרט לכל השמות הללו וכו' ועוד מאי שנא דנקט רבא להוציא כלאים טפי מטריפה ושחוטה ועוד דבאותו ואת בנו דכתיב ביה שה למעט טריפה כמו שהיינו ממעטי' כלאים אי לאו דכתיב או שה לרבות הכלאים כדאיתא בפ' אותו ואת בנו ובמרובה אלמה תנן* אותו ואת בנו נוהג בטריפה ואפילו ר"ש לא פטר בטריפה אלא משום דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה אבל ממשמעות שה לא פטר לא באותו ואת בנו ולא בתשלומי ד' וה' וכן רבי יוחנן* דאמר מחייב בד' וה' מוכר את הטריפה ועוד רבי אלעזר דמתיר בכלאים לפדות ומוקי בנין אב דרבא לטמא שנולד מן הטהור מנא ליה דאין פודין בשחוטה וטריפה ועוד כי פריך במרובה לרבי אלעזר בנין אב דרבא ל"ל לימא דאיצטריך למעוטי שחוטה וטריפה וליכא למימר דהני בלא בנין אב נפקא ממשמעותא דשה דהני לאו שה נינהו דהאמר במשמעתא דפר שחוט נמי מיקרי פר וי"ל דבנין אב דרבא וגזירה שוה לאו חדא מלתא היא אלא דתרוייהו נפקי מפסח דכתיב* שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם מן הכבשים ומן העזים תקחו והשתא בנין אב דרבא נפיק מיתורא דמן הכבשים ומן העזים דמשמע עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה דמגזירה שוה לא הוה מסתבר למעוטי כלאים דהוה שרינן לה כרבי אלעזר אי לאו משום בנין אב מפני שהוא שה והוה מרבינן ליה מתפדה תפדה ריבה ואע"ג דטריפה ושחוטה מיקרו שה ולא מרבינן להו כלאים מסתבר להו לרבויי אבל מבנין אב דמן הכבשים ממעיט שפיר דלגופיה דפסח לא איצטריך דמשאר קדשים נפקא דממעטינן בהו כלאים משור או כשב או עז ואע"ג דהאי קרא דמן הכבשים במצרים נאמר ועדיין לא נאמרו קדשים מ"מ בתר דנכתבו קדשים לא איצטריך למיכתב להאי קרא אלא זה בנה אב שכתב שה וכתב אלו מן הכבשים כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא הכלאים ואם תאמר תמים דכתיב בהאי קרא למה לי תיתי משאר קדשים נראה לי דאיצטריך לכדדרשינן בפרק שני דזבחים (דף כה:) הטרם אוזן הפר ואחר כך קיבל דמו פסול שנאמר ולקח מדם הפר הפר שהיה כבר אין לי אלא קדשי קדשים קלים מניין דכתיב זכר תמים בן שנה יהיה לכם שיהו כל הוויותיו תם ובן שנה ואף על גב דפריך עלה מכל הזבחים שנשתייר בהם כזית חלב זורק הדם אלמא לא בעינן שלם בשעת זריקה ומשני תרגמא אבן שנה נהי דכל הוויותיו לא בעינן שיהא תם קבלה מיהו גמר מיניה דילמד כתוס מן המפורש כיון דגלי לן בפר דבעינן שיהא תם בשעת קבלה והשתא ניחא לרבי אלעזר אע"ג דשרי בכלאים ולא מוקי בנין אב לפטר חמור אסר באחריני מגזירה שוה והא דקאמר התם נאמר כאן שה ונאמר להלן שה מה להלן פרט לכל השמות הללו לאו דווקא דכלאים לא מגזירה שוה נפקא אלא מבנין אב אלא ניחא ליה לכלול כולם יחד דהא עגל וחיה נמי לא נפקי מגזירה שוה אלא ממשמעות דשה וניחא נמי הא דאותו ואת בנו נוהג בטריפה וכן תשלומי ד' וה' דבנין אב לא הוי אלא מכלאים וא"ת מכל מקום ליהוי בגזירה שוה דשה שה כדילפינן פדיון פטר חמור יש לומר דשה דידהו לא מופנה לגזירה שוה ותימה דקא דייק במרובה בנין אב דרבא למה לי אי לקדשים בהדיא כתב בהו ומשמע דאי לא הוה כתב בהו בהדיא אלא ילפינן בנין אב דרבא הוה ניחא ליה ואמאי הא אי לא כתב בקדשים או לא היה מיותר מן הכבשים ומן העזים דהוה צריך למעוטי כלאים בגופיה ואומר ר' יצחק דדרך הגמרא להקשות כן לפי מה שלא פירש רבא בבנין אב שלו וה"ק אי לקדשים ותימה דמן הכבשים ומן העזים מיותר כלא מילף מקדשים אלא מקרא אחריני אפילו אי אמרינן הכי לא ניחא דהא בהדיא כתב בהו וכי האי גוונא איכא בכתובות בפרק נערה (כתובות דף מו:) ובריש מסכת קידושין (דף ג:) גבי כסף קידושיה מנלן דאבוה הוא אי מבושת ופגם ואף על גב דבושת ופגם גופייהו לא קי"ל בכתובות בפרק אלו נערות (כתובות דף מ: ושם) דאבוה הוו אלא מקדושין דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין אלא לרווחא קאמר גמרא אפילו את"ל דבושת ופגם מקרא אחרינא נפקא לא מצי למילף כסף קידושיה מהתם דמה להנך שכן אבוה שייך בגווייהו מיהו יש פירושים הרבה לשם ואין להאריך כאן בזה ולא ידענא מאי קשה מההיא דמרובה דאפילו אי לא מייתר מן הכבשים אלא משום דגמרינן מקדשים ניחא הא דקאמר אי לקדשים אי לא הוה כתב בהדיא בהו הוה אמרינן נהי דאיצטריך מן הכבשים לגופיה קדשים גמרינן שפיר מהכא דקדשים מקדשים גמרינן בהיקשא דזאת התורה לעולה וגו' וא"ת מאי קמיבעיא ליה בפ"ק דבכורות (דף יב.) לרבנן דאסרי בכלאים מהו לפדות בנדמה והא כלאים לא ממעטינן מגזירה שוה אלא מבנין אב ואם כן נדמה מהיכא תיתי וי"ל כיון דכלאים הוה מיסתבר לרבויי מתפדה תפדה והאי בנין אב למעוטי מהשתא נמעט נמי נדמה מגזירה שוה ונימא דג"ש דווקא ולא נרבייה מתפדה תפדה:

איתיביה

רבינו חננאל

כיצד הוא עושה אוחז הכף בראשי אצבעותיו וי"א בשניו ומעלה בגודלין עד שמעלה לבין אצילי ידיו. וחוזר ומרכינהו ומערה לחפניו וצוברה על גחלי המחתה כדי שתהא מעובה על הגחלים שיהא עשנה שוהה לעלות וי"א מפוזרה כדי שיהא עשנה ממהרת לבוא וזו היא מעבודות הקשות שבמקדש ואסיקנא ש"מ חופן בחוץ וחוזר וחופן בפנים ש"מ. שחט ומת מהו שיכנס אחר בדם זה הפר פליגי בה ר' חנינא ור"ל ור' אמי ור' יצחק נפחא ומותבינן למ"ד בפר ואפילו בדמו של פר הא דתנן בפסח נמנין ומושכין ידיהם ממנו עד שישחוט. ואם דדמו כמותו עד שיזרק הדם היה לומר. ודחינן שאני התם משה דדרשינן ביה מחיותיה דשה. תוב מותבינן הא דתנן אין פודין פטר חמור לא בעגל כו'

◆

תוספות ישנים

שחט ומת כו'. וה"ה נמי שחט ונטמא אלא מילתא אגב אורחיה קמ"ל דחטאת שמתו בעליה דליבור היא ולא למיתה אלא כדלקמן ועוד כיון שבראשון חי והקרבן שלו כדפירש' לעיל היינו כבלו שאינו אלא שלוחו של ראשון ושר עצמו קרינא ביה: עד שיזרק מיבעי ליה. ור"ש קתני כהם עד שיזרק ומיהו פריך ליה מדרבנן עד שיזרק מיבעי ליה אלא ש"מ דמהיות משה עד שעת שחיטה קרוי' שה ומשני שאני התם דכתיב מהיות משה מחיותה דשה ור"ש אומר עד שיזרק דריש מהוייתה דשה אבל הקונטרס שהביא נכן שינה על השה א) למעוטי דמיניה לא משני הכא מידי דתכוסו על השה מישתעי בהמנאה ולא במשיכה ובההיא מודו כ"ע דתלי בשחיטה דכתיב במכסת והדר תכוסו אבל ממשיכה פריך הכא דמהיות משה משמע ליה משיכה כדדרשינן בפרק האשה (פסחים דף פט.) אבל תכוסו פשיטא ליה לתלמודא דהוי עד שעת שחיטה מדכתיב במכסת והדר תכוסו והכי לא פריך מיניה: שאני התם דיליף שה שה מפסח. תימה על הא דאמרי' בב"ק פרק מרובה (דף עז:) אמר רבא זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים ומפרש רבי דהיינו שה של פסח דכתיב שה תמים זכר מן הכבשים ומן העזים כלומר שאינו כלאים ומיותר הוא האי שה מדכתיב מן הכבשים ומן העזים דלגופיה למעט הכלאים לא איצטריך דילפינן ליה משאר קדשים דממעטים בהו כלאים בפרק מרובה מאי והשתא קשה ל"ל בנין אב דרבא מהך ג"ש דשה שה מפסח נפקא וג"ש זו בן גג קאמר לה בפ"ק דבכורות (דף יב.) ועוד דאמאי קאמר רבא להוציא את הכלאים [illegible] קאמר כל השמות הללו דעגל חיה שחוטה וטריפה ועוד רבי אלעזר שמתיר בכלאים אמאי לא שרי בכל אחרים דשה שתום מיקרי שה כדאמרינן הכא [illegible] דף עד:) גבי מהו לפדות בבן פקועה [illegible] ועוד כי פריך תלמודא בפרק מרובה לר"א בנין אב דרבא למאי הלכתא [illegible] ועוד בכל מקום שכתיב שה כגון גבי אותו ואת בנו וגבי תשלומי [ד' וה'] נמעט טריפה כי היכי דממעטינן כלאים במרובה ואמאי מחייב רבי יוחנן התם בטביחה דטריפה וכן גבי אותו ואת בנו [נמעט] טריפה לרבנן [illegible]

[illegible]

א) נ"ל עד שיזרק קשה דמיניה כו'

[לקמן נג:]

[לעיל מו. מנחות סד:]

[מנחות נז.]

[נ"ל יצחק נפחא]

גיטין כה. פסחים פט.

שמות יב

ב"ק עח. פ"ח בכורות יב.

[חולין עד:]

שמות יג

הגהות הב"ח

(א) שם שאני התם דכתיב:

[חולין פא.]

[ב"ק עו:]

[שמות יב]

הגהות הגר"א

[א] גמ' בשיניו ומעלה בגודלו לתוך חפניו. כצ"ל ובנסחאות סגור בסגולים (ועמ"ש הלכות עבודת יוה"כ פ"ד הלכה א ובלח"מ שם)